

400 JAAR KEYSERKERK

Dit jaar is het exact vier eeuwen geleden dat de kerk in Middenbeemster in gebruik wordt genomen. Officieel op 30 juli 1623. Daarmee is wat nu de Keyserkerk heet het oudste gebouw van de droogmakerij. Reden voor Binnendijks om in deze katern aandacht te schenken aan met name de fysieke kant van het imposante gebouw.

VIJF KERKDORPEN

De droogmaking van het meer in 1612 betekent ruim zeventienduizend hectare nieuw land. In te richten naar de nieuwe inzichten van die tijd. De initiatiefnemers tekenen een geometrisch raster van wegen en sloten. Op vijf kruisingen van wegen worden kerkdorpen ingetekend. Vernoemd naar de vier windstreken en het hoofddorp in het midden: Middel Beemster. Dit oorspronkelijke plan is uiteindelijk niet gerealiseerd. Dorpen zijn er niet óf op een andere plek gekomen. Er zijn in de loop der tijd weliswaar meer godshuizen gerealiseerd, maar de Keyserkerk is de enige op basis van het oorspronkelijke plan.

Detail kopergravure Balthasar Florisz van Berckenrode; 1644. Suyd Beemster. Op de kruising Volgerweg/Jisperweg. Waar nu het Hoekje is.

MIDDEL-BEEMSTER

De initiatiefnemers starten voorzichtig met de ontwikkeling van het hoofddorp op de kruising Middenweg/Rijperweg. Kort na de droogmaking wordt een terp (verhoging van aarde) aangelegd. Met bagger uit de omringende sloten. Het is immers de bedoeling dat in en rond de kerk ook begraven gaat worden. Nabij de kerk worden provisorisch onderkomens gebouwd. Op de plek waar nu nog deels het Kerkebuurtje ligt. Honderden arbeiders worden aangetrokken voor de bouw van de kerk en de ontwikkeling van het nieuwe land. Grotendeels handenarbeid.

HENDRICK CORNELISZ. DE KEYSER

Hendrick Cornelisz de Keyser; architect van de naar hem vernoemde kerk in Middenbeemster.

De polder gaat ruimte bieden aan boeren, burgers en buitenlui. Deze laatste groep wordt hoofdzakelijk gevormd door de investeerders van het project en hun nazaten: rijke Amsterdamse kooplieden. Zij willen hier in de zomermaanden wel vertoeven maar dan moet er wel enigszins 'op stand' gekerkt kunnen worden. Niet zo verwonderlijk dus dat de toonaangevende Amsterdamse architect Hendrik de Keyser in april 1617 de opdracht krijgt een doelmatig ingerichte kerk te ontwerpen. Hendrik de Keyser laat de uitvoering van het werk over aan de bouwmeester Cornelis Dankaarts. De opening van de kerk met (later) zijn naam maakt hij niet meer mee want hij overlijdt op zijn verjaardag; 15 mei 1621. Ondertussen wordt ook Limborg Janszoon Timmerman benoemd tot grafmaker.

STIJL VAN DE KERK

De opdracht aan Hendrick is om een stijlvolle doelmatige kerk te ontwerpen. Passend bij het landschap van de nieuwe droogmakerij. Hendrick neemt door de keuze voor nieuwe bouwvormen afstand van de traditionele kerkbouw. Een rechthoekige zaalkerk in Renaissancestijl.

De kerk omgeven door nog pril groen. Opvallend is de aanbouw aan de achterkant: de toenmalige achteringang. Opvallend zijn de stenen 'pilaren' die figureren als pijlers uit de antieke bouwstijl.

START BOUW

Midden 1618 geeft het nieuw benoemde Kerkbestuur de opdracht te beginnen met de bouw van de toren. Zolang de kerk nog niet voltooid is, worden er om de veertien dagen provisorisch diensten gehouden in een pand aan de Rijperweg. In de loop van 1621 is de toren gereed en wordt begonnen met de bouw van het schip.

TRANSPORT

Hout, specie en bakstenen vormen de belangrijkste bestanddelen van de kerk. Vooral stenen. Heel veel stenen. In de wijde omtrek zijn geen bossen en steenbakkerijen. Al het bouw materiaal moet dus (van ver) aangevoerd worden. Schepen en paard en wagen zijn in de zeventiende eeuw de belangrijkste transportmiddelen.

(pentekening Anneke Burger-van der Blom; linksboven is de kerk en het weeshuis duidelijk zichtbaar. Twee vormen van vervoer zijn prominent in beeld gebracht: over het water en over de weg.)

De gegraven sloten zijn weliswaar bevaarbaar maar redelijk smal en vooral bedoeld voor de afvoer van hemelwater en afscheiding van de kavels. Kort na de droogmaking ontstaat een regelmatige vaardienst tussen Purmerend en Middenbeemster v.v.. Voor het transport van mensen, vee en producten. Gedaan door kleine schepen.

De wegen zijn tot in het midden van de negentiende eeuw (nagenoeg) onverhard. Prut uit de wegsloten gedroogd door de zon en wind vormen het wegdek. In de zomer zijn deze dikwijls enigszins begaanbaar met paard en wagen met grote wielen. Maar in de natte seizoenen is het hier al gauw een baggerbende. Eerlijk gezegd weten we niet hoe het overwegend omvangrijk en zwaar materiaal op de bouwplaats is gekomen.

METEN IS WETEN

Een rekensom leert dat voor elke kubieke meter muur (1 meter hoog, 1 meter lang en 1 meter breed) 877 stenen nodig zijn. Inclusief specie. Elke kubieke meter weegt 1754 kilo! Hier ligt een mooie uitdaging te berekenen hoeveel stenen er in totaal gebruikt zijn.

INWIJDING

Vijf jaar na de start is de klus geklaard. Op 30 juli 1623, exact vier eeuwen terug, wordt de kerk ingewijd door de eerste 'eigen' predikant Henricus Husingius. Op steenworp afstand van de kerk is ondertussen een kosterij (woning voor de koster; tevens ruimte voor activiteiten) en pastorie (woning voor de dominee) gerealiseerd.

HENDRICUS HUSINGIUS

Vanaf 11 oktober 1620 worden er al provisorische diensten gehouden door Samuel Bartholdus uit Monnickendam. Eenmaal in de veertien dagen in een huis aan de Rijperweg. De eerste Heilige Avondmaal wordt gehouden op 28 februari 1621. Met maar liefst 43 communicanten. Als de bouw van de kerk vordert, laat het bestuur zijn oog vallen op Henricus Husingius uit Oude Niedorp als eerste 'eigen' predikant. Na stevige onderhandelingen wordt overeengekomen dat zijn jaarloon f 550,- bedraagt. Hij blijft tot aan zijn dood in 1639.

FAMILIE FABRITIUS

Pieter Carelsz wordt kort na zijn aanstelling als schoolmeester ook de eerste koster/voorzanger. Hoewel zelf getalenteerd schilder (het ongesigneerd schilderij van en in de kerk wordt aan hem toegeschreven), zal vooral één van zijn zoons naam maken: Carel Pietersz. Zijn meest bekende werk 'Het puttertje' hangt in het Mauritshuis in Den Haag. Laat dit gebouw nou ontworpen zijn door Pieter Post. De architect die ook onze toren heeft getekend. De schilder voegt later de achternaam Fabritius toe aan zijn naam.

WIE ZAL DAT BETALEN...

De bouw van de kerk kost geld. Veel geld. Allereerst moet het Amsterdamse driemanschap betaald worden: Hendrick de Keyser (bouwmeester), Hendrick Jacobsz Staets (stadstimmerman) en Cornelis Danckerts de Rij (stadsmetselaar). Naast alle anonieme arbeiders die aan het werk zijn. Amsterdam groeit dus alom wordt gebouwd. Bouwmaterialen moeten gekocht en aangevoerd worden. Bij de verkaveling op 30 juli 1612 in Slot Purmersteijn in Purmerend is de nieuwe grond evenredig verdeeld onder de aandeelhouders. Deze vond plaats in het Slot Purmersteijn. Ook de kerk kreeg grondposities. Zij ontvingen dus pacht van de boeren die op deze kavels kwamen. Daarnaast was bedongen dat gedurende de eerste vier jaar een zesde deel van alle algemene pachtgelden beschikbaar kwam voor de bouw van de kerk(en).

Er is nog een opvallende derde bron: alle accijns (belasting) op bier, zeep en azijn geheven tussen oktober 1621 en april 1622 ging naar het Kerkbestuur. Toch bleek dit niet afdoende om de bouw van de kerk en de pastorie te betalen. Aan de betreffende rust in ons gebied door het 12 jarig bestand in de 80 jarige Oorlog kwam in 1621 een eind. De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden hadden hun geld weer hard nodig voor andere doeleinden. De kerk zag zich genoodzaakt in de eerste twintig jaar na de droogmaking bijna de helft van hun grondbezit te verkopen.

VERZAKKING

Om de hoogte in te kunnen gaan, worden muren van soms wel een meter dik gemetseld. Een ontelbaar aantal bakstenen en solide eikenhouten palen vormen een aanzienlijk gewicht. Mede daarom is aanvankelijk gekozen voor een kleine houten spits. De fundering blijkt toch onvoldoende draagvermogen te hebben. De toren helt enigszins. In een poging om de stabiliteit te handhaven, worden aan weerszijden kamertjes gebouwd. Het is zeer de vraag of deze lage aanbouw constructief steun biedt aan de toren. De kerk heeft er zo wel een vergaderruimte (consistorie) en stookhok bij.

STOVENKAMER

De stovenkamer is om zijn prachtige schouw en tegelwanden al een bezoekje waard. Tegen de wand staan stoofjes. Vandaar de naam stovenkamer.

Het bijwonen van de dienst is een lange en vaak koude aangelegenheid. Tel daarbij op dat lidmaten dikwijls al een behoorlijke trip achter de rug hebben van huis naar de Buurt.

In de stovenkamer brandt de open haard. Daar kan men even op temperatuur komen. Wie het zich kan veroorloven, vult zijn testje met gloeiende kooltjes uit de haard. De stoof aangevuld met een deken bieden behaaglijke warmte.

In de vorige eeuw wordt in de kerk zelf een kachel geplaatst met een 'hemels' hoge kachelpijp als afvoer in de buitenlucht. Nu zorgen vloerverwarming en straalkachels voor een aangenaam samenzijn.

SPITS

Tijdens de Paasvergadering van 29 april 1659 krijgt architect Pieter Post de opdracht het fundament van de toren zodanig aan te passen dat realisatie van de definitieve spits mogelijk is. Drie jaar later is deze klus geklaard. Inclusief koperen haan en kruis.

ZERKENVLOER

Mensen wonen en werken niet alleen in de droogmakerij, ze gaan er ook dood. Tot de ingebruikname van het katholieke kerkhof in Westbeemster in 1847, worden bewoners van alle gezindten begraven in Middenbeemster. Welgestelden kunnen zich een eigen of huurgraf in de kerk veroorloven. Met de hoogste tarieven nabij het altaar. Anderen vinden een laatste rustplaats op het kerkhof buiten. Het graf in de kerk wordt bedekt met een liggende grafsteen. Een zerk. Deze kan gelicht worden om toegang te bieden aan overige overleden familieleden. Het aantal zerken groeit in twee eeuwen uit tot 192. Met een veelvoud aan overledenen. Nagenoeg de hele vloer wordt ermee bedekt. Het veelvuldig oplichten en verzakkingen zijn de oorzaak van niet meer goed sluitende graven. Vandaar de uitdrukking 'rijke stinkerds'. Het komt ook voor dat graven van buiten naar binnen verhuizen.

TOPSTUKKEN ZERKENVLOER

Topstuk in de kerk is een dubbele zerk van dijkgraaf Joan Reygersbergh en zijn echtgenote Sara van Oss. Dochter van Dirk van Oss. Met maar liefst 16 familiewapens. Om verdere slijtage te voorkomen, is deze zerk verplaatst naar binnen het doophek.

← Grafzerk van Joan en Sarah Reygersbergh van Oss. Joan was Dijkgraaf van 1685 tot 1693.

De tekst op de grafzerk van dijkgraaf Tobias de Coene is door slijtage nagenoeg geheel onleesbaar geworden. Een marmeren memoriesteen (epitaaf) met een Latijnse tekst van niemand minder dan Hugo de Groot siert de oostwand. Omdat de Coene al in 1618 overlijdt, wordt hij aanvankelijk buiten begraven.

← De tekst is met moeite te lezen: hier leyt begraven het hart ende andere .....partyen van Tobias de Coene Dijkgraaf van den Beemster

TORENBEL

In 1621 krijgt de toren zijn luidbel. Op de rand de inscriptie: 'Soli, Deo Gloria, 1621/Henricus Muers, Me, Fecit'. Vrij vertaald: God alleen is de eer, Henricus Muers heeft me in 1621 gemaakt. Controleren kunnen we het niet. Op 29 maart 1943 wordt de bel namelijk naar Duitsland gebracht. Als grondstof voor de oorlogsindustrie. Kort na de oorlog blijkt er nog geld te zitten in het potje van de Gemeentelijke Centrale Keuken. Deze verzorgt tijdens de oorlog voeding voor de bewoners. Dat geld is ingezet voor de aanschaf van een nieuwe bel. Met als toepasselijk randschrift: "De Duitser maakte van de klok, die ik vervang een oorlogswapen. Doch Beemster heeft na vijands val, uit oorlogskost mijn spijs geschapen". De nieuwe bel wordt op 10 december 1948 in gebruik genomen. Nu de toren door de nieuwe trap redelijk eenvoudig te beklimmen is, kan deze van dichtbij bewonderd worden. (www.visitbeemster.nl).

LUIDEN VAN DE BEL

Tot ver in de vorige eeuw is de koster belast met het luiden van de bel. Door aan het touw te trekken. Op de hele en halve uren. Het luiden van de bel tijdens begrafenissen wordt in rekening gebracht bij de familie. In 1638 betaalt men één gulden en tien stuivers voor een half uur en twee gulden voor een heel uur. De koster krijgt daarvan respectievelijk acht en twaalf stuivers. Als aanvulling op zijn loon. Zoals hij ook andere neveninkomsten heeft. Zoals voorzanger en onderwijzer. Voor het delven van het graf moet naast het vast recht afhankelijk van de leeftijd van de overledene in datzelfde jaar één gulden en vier stuivers (tot 10 jaar) of één gulden en tien stuivers betaald worden.

RAMEN

In 1625 krijgt de kerk aan de zuidzijde gebrandschilderde ramen. Met daarop prachtig gekleurde wapens van de notabelen uit die tijd. Inclusief de Prins van Oranje. Een halve eeuw later sneuvelen deze in een hevige storm. Ze worden vervangen door de wapens van de Hoofdingelanden en een drietal vips: Tobias de Coene, Dick van Oss en prins Willem III. Als bij de ingrijpende restauratie van 1847 de kansel naar de zuidzijde verhuist, worden de nog resterende gebrandschilderde ramen vervangen door wit glas. De overdaad aan felle kleuren verhinderen namelijk de leesbaarheid van de teksten in de nieuwe banken.

INRICHTING VAN DE KERK

De sociale verhoudingen zijn in de kerk terug te vinden. De welgestelden hebben vaste (huur) plekken aan de zijkant. Solide banken met kussens, stoven of voetenbankjes voor zitgenot. Voor de Dijkgraaf en Hoogheemraden was er de 'Heerenbank'. De overige bezoekers moeten genoegen nemen met een stoel. Voor de minst bedeedden is er de 'armenbank' naast de kansel. Voor een gunstige plek ten opzichte van de kansel, moet fiks betaald worden. In het midden van de negentiende eeuw vier gulden per jaar voor een plek in de Heerenbank en twee gulden voor de Dovenbank. Versterking en andere technieken zijn er immers nog niet. In de Franse Tijd met de ideologie van 'gelijkheid, vrijheid en broederschap' wordt letterlijk aan de stoelpoten van de Heerenbank gezaagd. Later zullen deze weer hersteld worden.

DOMINEE WOLFF

In de Consistoriekamer hangt een zorgvuldig bijgehouden gekalligrafeerd overzicht van alle predikanten en hun dienstjaren. Dominee Adrianus Wolff, man van de later bekend geworden Betje Wolff-Bekker, is topscoorder met maar liefst 47 dienstjaren in de polder. Trouw tot aan zijn dood op 29 april 1777. Gestorven kort na een preek. Op de voet gevolgd door de predikanten van Dam en Feith. Elk 42 jaar.

Dominee Wolff wordt begraven in 'zijn' kerk. In een eigen graf waarin zijn eerste vrouw Maria Kaiser al eerder haar laatste rustplaats heeft gevonden. Een graf geheel linksachter (noordoostelijke hoek) van de kerk. Er is geen tastbaar materiaal meer aanwezig. Zijn tweede vrouw Elisabeth verhuist uit de pastorie om plaats te maken voor de nieuwe predikant. Zij zal uiteindelijk samen met hartsvriendin Aagje Deken begraven worden in Ter Navolging in Den Haag. Lang niet iedereen is zo trouw. Dominee Kok bijvoorbeeld houdt het na slechts één jaar voor gezien.

TWEESTRIJD

Aanvankelijk was er uitsluitend één reguliere dienst op zondagochtend. In 1635 wordt dit uitgebreid met een tweede (middag) dienst en vanaf 1677 zelfs met een derde doordeweekse dienst op de woensdagavond. Als het dominee Benjamin Winter in 1730 te veel wordt, benoemt de Kerkenraad op zijn verzoek een tweede dominee. De jonge Adrianus Wolff. Het wordt zijn eerste en enige Gemeente. Geen gelukkige match. Er ontbrandt een heftige competentiestrijd. Drie jaar later gaat ds. Winter met emeritaat.

RESTAURATIES

De 'Grand Old Lady' is veelvuldig onder handen genomen. Soms voor een lichte ingreep. Soms voor een zware operatie. Recentelijk heeft het gebouw nog maanden in de steigers gestaan. Van binnen en van buiten. Om goed voor de dag te kunnen komen als 'oudste gebouw van de polder'. Een steeds terugkerende kwaal is het stucwerk binnen. Bij de bouw is gebruik gemaakt van water uit de sloten. Zo kort na de droogmaking bevatte deze nog (te) veel zout.

DE BATAAFS(CH)E REPUBLIEK

Even de geschiedenis ophalen: 18 januari 1795. Erfstadhouder Willem V vlucht naar Engeland. Franse troepen zijn vanuit het zuiden opgerukt. Een dag later neemt het Amsterdams Comité Revolutionair het bestuur over. De nieuw ('gekozen') Volksvertegenwoordiging neemt een aantal grondwettelijke besluiten. De gevolgen van de omwenteling zijn ook hier voelbaar. De wapenborden van de oude regentenfamilies worden uit de kerk verwijderd. Evenals de poten onder de Heerenbanken. Het gebruik van de toren komt toe aan de burgerlijke overheid. De klok wordt niet meer geluid om bewoners aan te sporen op zondags naar de kerk te gaan maar uitsluitend bij burgerlijke aangelegenheden. De Municipaliteit (gemeentebestuur) eist de toegang en het gebruik van de torenkamer op als gemeentelijke vergaderruimte. Predikanten mogen niet meer met ambtsgewaad over straat, zullen in de toekomst ambtenaar worden en moeten de eed van trouw afleggen aan de nieuwe Grondwet. Dat wordt dominee Ernst allemaal te veel. Hij rebelleert openlijk en strijdvaardig. Onder andere als bewoners zich in de torenkamer moeten laten inschrijven in het nieuwe belastingkohier. Hij weigert. Als vergelding wordt zijn koets verbeurd verklaard en publiekelijk geveild. Dit levert slechts honderd gulden op. Want veel bewoners zijn solidair. De burgerlijke gemeente kiest eieren voor zijn geld en ziet uiteindelijk af van gebruik van de torenkamer.

VERANDERING 1847

In de eerste helft van de negentiende eeuw groeit het aantal kerkgangers. Om ruimte te creëren, wordt de kansel verplaatst van de oostzijde naar de zuidzijde. Aan de oost- en noordzijde worden galerijen aangebracht. Dit biedt extra ruimte voor 200 tot 300 bezoekers. Er komt dan ook een extra deur aan de oostzijde van de kerk. Een manshoge witte pleisterlaag aan de buitenkant moet de suggestie wekken alsof de kerk van natuursteen is gebouwd. Wit wordt ook de kleur van de wijzerplaten. Opdat men beter zicht kreeg op de tijd.

De preekstoel aan de zuidkant en de galerij voor extra zitruimte aan de noordzijde. Daardoor was een achtergang mogelijk.

VERANDERING 1954/1959

In de eeuw na de grondige restauratie van 1847 wordt er door geldgebrek niet veel onderhoud meer gepleegd aan het gebouw. Langzaam treedt het verval in. De gemeente, eigenaar van de toren (zie elders) vraagt in 1954 architect Cornelis Willem Royaards om de noodzakelijke restauratie van de toren inclusief spits in goede banen te leiden. Ook het schip wordt grondig onder handen genomen. Het hout wordt ontdaan van zijn ontsierende verflagen en krijgt weer de eikenhouten kleur. Omdat het aantal bezoekers fiks gedaald is, worden de galerijen gesloopt en de preekstoel, doophek en eikenhouten stoelen weer in hun oorspronkelijke positie geplaatst. De Heerenbank gaat weer de hoogte in. Tenslotte verdwijnt de achtergang.

HERPLAATSING GEBRANDSCHILDERDE RAMEN

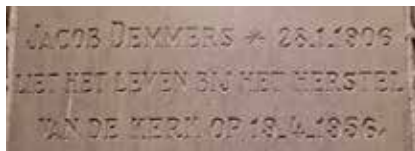

Nu de preek weer vanuit het oosten gehouden wordt, kan er nagedacht worden over het herplaatsen van ge(brand)schilderde ramen.

Kunstschilder Hans Royaards (broer van) vervaardigt twee door het Waterschap en de Gemeente betaalde ge(brand)schilderde ramen. Uitbeeldend de vijfde en zesde schepingsdag.

METSelaar JACOB DEMMERS

Aan de (buiten) achterkant van de kerk is een opvallende steen gemetseld. Ter nagedachtenis van metselaar Jacob Demmers die op 19 april 1956 verongelukt op de bouwplaats.

ORGEL

De Keyserkerk is van origine als gereformeerde kerk gebouwd. Inzet van muziek tijdens de dienst is sedert de Reformatie taboe. Psalmen worden zonder orgel en met enige aansturing door de voorzanger begeleid. Dat zal lang niet altijd fraai geklonken hebben. Op 25 juli 1784, dus kort na het overlijden van dominee Wolff, wordt een bescheiden Johannes Stephanus Strümpflerorgel met één klavier in gebruik genomen.

In de loop der jaren wordt een tweede klavier toegevoegd. Op zondag 22 maart 1908 wordt een geheel vernieuwd Pieter van Dam orgel in gebruik genomen. Vijftien jaar later vervangt een elektrische windmachine de functie van orgeltrapper. Bij de restauratie in het midden van de vorige eeuw worden veranderingen doorgevoerd die de kwaliteit van het orgel niet ten goede komen. Gelukkig is dit ten dele weer hersteld.

TOREN

De kerktoren is door zijn centrale ligging en hoogte tot ver in de twintigste eeuw van groot belang. Vanaf de trans (omloop) kunnen bij helder weer vijandige troepen maar ook brand tijdig ontdekt worden. Het luiden van de bel zorgt voor de nodige actie. In een verder verleden biedt de toren ook mogelijkheid om te 'seinen' naar andere torens. Communicatie over een langere afstand. Functies die vooral van belang zijn voor de Burgerlijke overheid. Die immers is verantwoordelijk voor de verdediging van het grondgebied en de bewoners.

KIJKEN VÁN EN NÁÁR DE TOREN

Er kan niet alleen vanaf de kerktoren gekeken worden maar ook er naar toe. Het uurwerk biedt bewoners houvast in het bepalen van hun dagritme. Tijd om op te staan of juist naar bed te gaan. Tijd om naar werk of school te gaan. Arbeiders in het land kunnen zien en horen of het schafttijd is of tijd om naar huis te gaan.

ALTIJD IS KORTJAKJE ZIEK.....

De Kerkelijke gemeente heeft een geheel ander belang bij de torenklok. Op zondag wordt deze 's morgens extra lang geluid om mensen te waarschuwen dat ze zich gereed moeten maken om naar de kerkdienst te gaan. In de tijd dat veel bewoners buiten het dorp lopend of met de paard en wagen naar de kerk gaan, kan de rit makkelijk een half uur duren. Er is nog een derde belangrijke functie. De toren heeft dikwijls wat onbewuster, ook een signaalfunctie. 'Gedraag je stichtelijk'. Niet uitsluitend tijdens de dienst maar ook in het dagelijkse leven. Een priemende vinger de lucht in. Alom aanwezig. Voor anderen biedt zicht op de toren de zekerheid om na een lange reis weer bijna thuis te zijn. Kortom: een fysiek en mentaal baken en kompas.

Bedenk dat we tot ver in de twintigste eeuw bijna geen hoogbouw kennen in ons land. Zeker niet op het platteland. De toren moet een indrukwekkend bouwwerk geweest zijn.

KERK EN STAAT

Religie en politiek vormen lange tijd een symbiotische relatie. Bestuurders van politieke organisaties hebben ook vaak functies in de kerkelijke organisatie. Met de Verlichting en de Franse Tijd (kortweg: eind 19e eeuw) worden steeds meer (wettelijke) maatregelen genomen om de macht van de kerk en staat staatsrechtelijk te scheiden. Een proces van lange adem. In 1798 komt er een herziening van het eigendomsrecht van kerkgebouwen. De toren heeft een maatschappelijk publieke functie en wordt eigendom van het burgerlijk bestuur (de Gemeente). Het schip (kerkgebouw) aan het kerkelijk bestuur. In 1811 wordt een volgende grote stap gezet. Niet langer de kerken maar de overheid gaat de registratie van de bevolking uitvoeren: de introductie van de Burgerlijke Stand.

De kerk bevat min of meer verborgen 'schatten'. Soms letterlijk. Om de opbrengst van de collecte veilig te kunnen opbergen is in de kerken een heuse 'safe' te vinden.

HET VERHAAL GAAT...

Ook tijdens de recente restauratie is menig krasje weggewerkt. De krassen zichtbaar op de zandstenen deurpost (rechts van de buitendeur) worden echter gekoesterd. Het verhaal gaat namelijk dat soldaten van het weerbaarheidskorps deze aangebracht hebben met hun bajonetten. Uit verveling, uit protest of om deze te scherpen.

ACTIVITEITEN

IN HET KADER VAN 400 JAAR KEYSERKERK WORDEN ER IN DE LOOP VAN 2023 TAL VAN ACTIVITEITEN GEORGANISEERD. HIER EEN BEKNOPT OVERZICHT VAN WAT NU AL BEKEND IS.

BEKLIMMEN VAN DE TOREN

Hulde aan de mensen die tot voor kort de toren moesten beklimmen. Dat was een pittige onderneming. Met laddertjes en luiken. De ingang bevond zich achter het orgel. Sedert ruim een jaar is er een supernieuwe opgang gekomen vanaf de begane grond. Belangstellenden kunnen met iets meer gemak de toren beklimmen om vanaf de trans (op 32 meter hoogte) te genieten van het weidse uitzicht. De totale lengte van de toren inclusief spits is 56 meter. De beklimming zelf biedt ook mooi zicht op de forse architectuur van de toren en de sporen uit het verleden. Muurankers. Stempels in het hout, oude graffiti, zich op de bovenkant van het plafond van het schip. Belangstelling? www.visitbeemster.nl.

MINISYMPOSIUM KEYSERKERK: ZATERDAG 14 OKTOBER

Het Historisch Genootschap Beemster (HBG) organiseert in samenwerking met De Beemsterkerk in het kader van 400 jaar Keyserkerk een minisymposium. Hoewel het programma nog niet helemaal vast ligt zullen de volgende onderwerpen aan de orde komen;

1. Wat waren de religieuze demografische omstandigheden in Noord-Holland en in de rest van Nederland in de eerste helft van de 17e eeuw.
2. Wie waren de initiatiefnemers voor de bouw van de kerk en hoe is het proces van de bouw verlopen?
3. Architectuurontwikkeling in de kerkbouw in het algemeen en in het bijzonder die van de Keyserkerk.
4. Waarom is de toren van de burgerlijke gemeente?
5. Restauraties en aanpassingen aan de kerk gedurende de 20e en 21e eeuw

De organisatie heeft een drietal sprekers met een wetenschappelijke achtergrond bereid gevonden om bovengenoemde onderwerpen in dit symposium te behandelen. Korte, interessante en pakkende voordrachten. Het geheel zal worden opgeluisterd met muziek.

HISTORISCHE KERKGANG

Zondag 21 mei wordt weer een historische kerkgang gehouden. Een project van de samenwerkende kerken Beemster. Een 'theatrale' kerkdienst met een oecumenisch karakter. Aanvang 10.00 uur. Bezoekers wordt gevraagd om zoveel mogelijk in 'historische kleding' te komen. Hoewel het accent ligt op een dienst van het begin van de zeventiende eeuw, zullen bewoners ongetwijfeld al kleding hebben van voorgaande historische diensten. Het ligt in de bedoeling vanaf bepaalde punten koetsjes te laten rijden van en naar de kerk.

BANNIER

Gedurende het hele jaar komt er aan de voorkant (westkant) van de toren (weer) een groot banier te hangen met een toepasselijke tekst. Recentelijk zijn de voorbereidingen voor de bevestiging afgerond. Plaatsing van het doek is mede afhankelijk van de weersomstandigheden.

BAKKEN VOOR 'BLITSKIKKER'

Medio juni vindt in de Keyserkerk een bijzonder huwelijk plaats. Zie theaterspektakel Blitskikker. Bij een bruiloft hoort een bruidstaart. Daarom wordt voor alle leeftijden een bakwedstrijd georganiseerd. De winnaars mogen de bruidstaart verzorgen voor het theaterspektakel! Volwassenen kunnen meedoen via hun buurtvereniging of wijk. De buurtverenigingen en nieuwe wijken krijgen binnenkort een mail met uitgebreide informatie en de wedstrijdregels. Publiek en een vakjury kiezen de mooiste en lekkerste bruidstaarten uit. De winnaars mogen zich 'Meesterbakker Blitskikker 2023' noemen en op onze kosten de bruidstaart verzorgen voor de bijzondere bruiloft. Ze krijgen daarvoor ook vrijkaartjes. De voorronde is op zondagmiddag 30 april in de Keyserkerk. De taarten kunnen dan worden ingeleverd tussen 13.30 en 14.30 uur. Tussen 15.00 en 16.30 uur zijn de inwoners van Beemster hartelijk welkom in de Keyserkerk om gezellig onder het genot van een kopje koffie of thee de taarten te komen proeven en beoordelen. Voor de kinderen van 4 t/m 12 jaar wordt het geen bakken maar versieren van een bruidstaart. De voorronde voor de kinderen is op vrijdagmiddag 9 juni tussen 15.00 uur en 16.00 uur in de kantine van de IJclub. De kinderen kunnen dan een taartje versieren. De taartjes worden hierna beoordeeld door een vakkundige jury. De winnaars worden dan meteen bekend gemaakt. Zij mogen voor de middagvoorstelling van het theaterspektakel Blitskikker op 11 en 18 juni de bruidstaart versieren. In mei worden ouders en kinderen hier verder over geïnformeerd.

OFFICIËLE OPENING

Uiteraard mag een 'officiële kerkdienst' ter gelegenheid van de restauratie en het jubileum niet ontbreken. Naast alle festiviteiten. Het is tenslotte een kerk. Deze zal gehouden worden op zondag 17 september.

GLOSSY

Is de Keyserkerkatern van Binnendijks enigszins te beschouwen als publicitaire 'start' van het feestjaar, een heuse Glossy zal het eind markeren. Met ongetwijfeld terugblikken op vierhonderd jaar 'geloven in de Beemster' en verslagen van de vele activiteiten gedurende dit jaar.

BEEMSTER KORENFESTIVAL 2023

Zaterdag 15 april. In de Keyserkerk. Mid-dagprogramma start 13.00 uur (zaal open 12.30 uur). Tot 17.00 uur. Avondprogramma start 19.30 uur (zaal open 19.00 uur). Tot 21.00 uur. Gratis entree. Deelname door 13 koren uit de regio. Jong & oud. Van gospel & soul tot klassiek & geestelijk. Gevarieerd en feestelijk programma.

THEATERSPEKTAKEL BLITSKIKKER

Op de vrijdagavonden 9 en 16 juni (20.00 uur), zaterdagavonden 10 en 17 juni (20.00 uur) en zondagmiddagen 11 en 18 juni (15.00 uur) kunnen belangstellenden getuige zijn van de huwelijksvoltrekking tussen de Beemster boerenzoon Harm Beentjes en zijn vriendin Juf Coba van Amsterdam. Woonachtig in Purmerend maar afkomstig uit Amsterdam. De huwelijksvoltrekking vindt plaats in de roerige jaren zestig van de vorige eeuw. Waarin traditionele normen en waarden ter discussie staan. Beide families hebben zo hun eigen aardigheden en dat botst bij tijd en wijle. Toch staat het stuk in het thema van de 'verbinding'.

Belangstellenden kunnen via de site www.prachtigepolderproducties.nl kaarten bestellen. Wacht niet te lang want de belangstelling is groot. De plechtigheid vindt rond maar vooral in de jarige Keyserkerk plaats. U bent niet slechts toeschouwer maar ook deelnemer aan en getuige van de voltrekking. Wij zouden het op prijs stellen als u uw kleding aanpast aan de 'roaring sixties'.

DETECTIVE

Het feestjaar is voor velen een inspiratiebron. Peter Leek heeft zijn literaire vaardigheden weer laten spreken middels een detectiveverhaal afspelend in en rond de stovenkamer van de Keyserkerk. Welke vorm het verhaal gaat krijgen is nog niet helemaal bekend maar als titelsuggestie zou ik Peter 'Moord in de Stovenkamer' willen meegeven.

MAQUETTE

In samenwerking met Sybren de Boer en het Historisch Genootschap Beemster zijn de voorbereidingen in volle gang om van de Keyserkerk op schaal (1:150) een maquette te maken. Deze zou dan na het feestjaar een definitieve plek kunnen krijgen op een voor een breed publiek toegankelijke openbaar gebouw in onze droogmakerij.

SCHOLENPROJECT

Onder leiding van artist/designer Marieke Greeve zijn leerlingen van drie basisscholen in de Beemster bezig met het vervaardigen van een monumentaal doek welke in het feestjaar komt te hangen voor een van de kerkraden (noordoost hoek).

Het thema van dit gezamenlijke kunstwerk is 'Liefde'. Het streven is om het doek in april op te hangen.

BALLADE VAN DE TORENHAAN

*Een haan, hoog op een toren, stond
richting Noordwest te waaien
en riep naar mensen op de grond
al kukelend en kraaiend:
"Kom op, en klim - kijk in het rond
hier is de wereld fraaier."*

*De eerste die naar boven wou,
een trap van duizend treden,
verstapte zich en was al gauw,
zich schamende, beneden,
schudde de kalk van jas en mouw
en vloekte in gebeden.*

*Toen kwam de organist er aan,
hoorde de haan ook vragen,
en zei: "Wat moet ik met zo'n haan,
ik speel een toontje lager."
En niemand durfde het nog aan,
de trap omhoog te wagen.*

*Toen kwam voorwaar de dominee,
zijn handen vol met woorden.
Hij ordonneerde tree na tree:
"Laat je gekraak niet horen".
Totdat een ziel riep van benee:
"Kom terug van Babels toren".*

*Maar dingen gaan zoals ze gaan,
en onze haan bleef kraaien:
van hoven, bloesems, wilgen, graan,
een paradijs, maar fraaier.
"Kom Kukels", kukelde de haan,
"Ik wacht je op. Versta je?"*

*Toen dacht de timmerman: "Wat jou?
Zal ik je wat vertellen?"
Met hamer, duimstok, spijkers, touw
ging die de trap herstellen.
Toen zag hij onder stralend blauw
iets moois, - niet voor te stellen.*

*Hij zag een erfgoed, prachtig oud,
stolpen omringd door water,
de rust van vierkant, dijk en bouw,
boomtoppen die de hemel naad'ren.
"Dit land", zong hij, "is ons door jou,
Leeghwater, nagelaten."*

*De haan keek van nog hoger neer,
en dacht: "Ik blijf de voorste.
Alleen als je wat uitprobeert,
wordt er iets nieuws geboren.
Daarom kraai ik nu nog één keer:
Beklim de Keyserstoren."*

Jan Duin

VERANTWOORDING

Voor het schrijven van deze katern is ruimhartig gebruik gemaakt van twee bronnen:

- 375 jaar Kerk in de Midden; over mensen en dingen in de Beemster. November 1999.
- 400 jaar Beemster; diverse auteurs. Uitgeverij Noord-Holland.

Voor de illustraties hebben we mogen putten uit het archief van:

- Historisch Genootschap Beemster (*beeldbank*); www.historischgenootschapbeemster.nl
- Archief Stichting Binnendijks
- Archief Geert Heikens (*schrijver van deze katern*).

Ontwerp logo:
Arjen IJff